

1917/136
Plus

ABD-raamat

kodus ja koolis.

Kirja pannud

M. Ilmjärw.

Tartus, 1888.

Trükitud R. A. Hermann'i kirjabega,
väljaandja kuluga.

Uus
A B D-raamat
kodus ja koolis.

Kirja pannud

A. Ilmjärm.

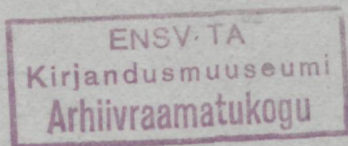
Tartus, 1888.

Trükitud R. A. Hermann'i kirjadega, wäljaandja kuluga.

Къ напечатанію сей азбуки не имѣется препятствій со стороны духовной цензуры. Рига, 16. октября 1888. года.

Цензоръ, Протоіерей Г. Линденбергъ.

№ 173.

42985

Gesfõne.

Armsad laste õpetajad! Gesseiswa uue ABD=raamatukesega tahan teile, armsad laste wanemad ja kooliõpetajad, lahkesti laste õpetamise juurde abiks tulla. Kas teie aga seda nii lahkesti vastu wõtate, ei wõi ma praegu mitte ütelda.

Ma olen püüdnud seda raamatukest nii kergelt ja lühedalt kokku seadida, et ta mitte lastele ränk ega igaw ei oleks. Mikspärast ma niisugust tööd ette wõtšin, selle kohta wõin ma paar sõna ütelda. Tihti juhtub, et lapsed weel niisuguste raamatutega kooli tulewad, mis neil tõesti üle jõuu käib. On ka neid raamatuid lastel õppida, mis laste kätte ei kõlbaks andagi. Siisgi ei hakka ma sest pikalt ega laialt selutama, — jätame seda kõrwale ja vaatame lühedalt eesseiswa raamatukese pääle.

Kõige esiti tuleb siin selle pääle waadata, et lapsesele ei wõi mitte rohkem päewas õppida anda, kui ühe numbri all seiswa tüki. Ka ei wõi last enne edasi minna lasta, kui temal kätte antud tükk hästi selge ei ole. — Kirjutus käib siin lugemisega käsi käes ühes, sest neid läheb inimese elus mõlemaid hädasti tarwis. Kirjutamise tarwis muretse lapsele tahwel, krihwel, joonelaud ja tahwli=pühis. Tahwlit ära lasse lapsel mitte käega, ega mõne tarwiliku rii=

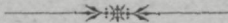
dega pühkida, waid selle tarwis, kui osta ei taha, rulli mõne willase riide äärest üks väike pallike kokku, õmble teda nii ühte, et ta ei argu, ja seega on tahwli-pühis walmis. Enne kui laps hommitu lugema hakkab, peab ta tahwli-pühisje weega niiskeks tegema ja siis sellega tahwli hästi puhtaks õeruma ja krihwli otja terawaks lõikama. Müüid algagu lugemine. Lugema õpetades on tarwis enne tüki eesotsas olewad juured tähed hästi selgeks õpetada. On need hästi selged, siis lasse edasi lugeda, aga ära müüid ise enam ees ütle, lasse last ütelda ja, kui ta effib, siis paranda, seleta ja näita temale ta wiga. Hääleweerimine on lapse õpetamise juures ainus ja õige õpetusewiis. Hääleweerimise waral wõib lapsele lugemist loomulikult ja kindlasti kätte õpetada, aga kes seda hästi ei mõista, see jätku seda kooliõpetaja hooletks ja õpetagu ise nõnda, kuida siin raamatus leida on. Näita esiti tähte wardaga, ja siis ütle tähe nimi ja lasse last pikkamisi mitu kord järele ütelda. Pea pisut wahet ja siis küsi jälle sellesama tähe nime. Nõndasamuti tee iga tähe- ja sõnaga. Kui laps on tähe nime ära unustanud, siis ei wõi sa mitte järsku ette ütelda; lasse teda ise mõtelda. Kui temal mitte meelde ei tule, siis ütle ette ja lasse teda mitu korda pikkamisi korrata. Tee ka wahet kõwa ja pehme tähe wahel. Kõkkulugemine õpeta nõnda, kui warda esimese tähe pääle paned, siis ütleb laps tema nime, paned sina warda teise tähe peale, siis peab ta esimese tähe pääle nii kaua kinni, kui wardaga teise tähe pääle saad, siis ütelgu laps ilma wahet pidamata ka teise tähe nime ühes esimesega wälja j. n. e. Kui laps ei jõudnud

ühe päewaga kätte antud tükki ära õppida, siis lasse weel teine päew õppida, aga ikka nii, et ta teda tõesti oskab. On nüüd laps oma tükki arwata kümme minutit õppinud, siis lasse teda tahwel wõtta, ja waata, kas ta hästi korras on; on ta seda, siis lasse kirjutada. Kirjutamine olgu pikaline ja sirge sõrmega. Ühte tähte lasse nii kaua kirjutada, kui ta juba kõlbulik on, siis jälle teist j. n. e.

Lõpetaks palun weel teid, auusaid ABD-raamatu tarwitajaid, kui teie siin midagi puudust ehk wiga leiata, siis palun seda minule lahkesti teada anda, et siis tulewases trükkis seda wiga wõiksin parandada.

Mõmaweres,
Mihistikun 25. päewal 1888

A. Ilmjärw.

I.

ABD jagu.

i, u, e.

i u e u i e i u e u i e

ei, ui, ei, ui, iu, ui, ei, ui.

// / / A i u e.

2.

m, n.

m n i n e u m e i n u m

mi ne, en ne, mu ne, mi ne, ei ne, en ne.

s m n u i e.

3.

l, o.

l o m o l o n u o u i e o l

o nu, o li, lu mi, mi ne, ei ne, e lu, i lu, on
ni, el lu ni mi, mi nu ni mi.

l e o loom.

4.

a, ü.

a ü l a ü o m ü n a u ü
mi ne, a ni, ü le, ü min, an na, ai ma, ui nu,
an na ae! o nu on meil!

ei a ü ümin.

5.

h, j.

h j ü a j l h i j h a ü o h j
mai, ai, ja hu, ja he, ju ha, ju li, ma he, la he,
lu ha, el lu lä heb onule, oma elu.

h j juhan.

6.

p, b.

p b h j a ü h b j p a h p b a b

pa lu, pii ha, pa ber, pa ha, lu ba, oma, olen,
pe an, pai, läh me lin na, ole meil, an na
luba, pa lu ema, mina ja anna.

p b piibel.

7.

f, g.

f g p b h j k l o g f

fa la, fu lu, fe ha, fu hu, a ga, na gu, nu ga,
leib, pai, fa li, kah ju, fu hu, la ge, li gu, pa le,
muna on mage, mina haf kan lugema.

k g kangel.

8.

t, d.

t d k t g d p h t d m t u d

tuli, ta li, tu ba, tü hi, ta lu, pi du, pa da,
luba mind, tule, tule, pa da keeb, tu le minuga,
mina lau lan, onu ka laulab, aga lind ka laulab.

t d teid.

9.

r. w,

r w t w d w f w r d r p r w

ra tal, wa lu, wi li, ru tu, ra hu, rut tu, tei ne,
tu li, la ge, wa hæ, wa ha on kol la ne, kui
meie tu le me, minul on paber, te mal on krih-
wel, rein fir ju tab.

r w wari.

10.

f, s.

f s r f w s t f d s p f r s w f s

fa fi, fu fi, ta su, a fi, aš tu, taš fu, tu luš, fu
luš, ai aš, a ruš, laps nae rab, rataš wee reb,
tu li on ah juš, mis seal on? kes säält tu leb?
oh kui iluš! jaan ae!

f s fasis.

11.

ä, ö, õ.

ä ö ö f ä s õ r ö w ä ö ö f w ö

ä ra, jä ra, öde, öis, tömp, köis, söin, söön, söit,
wõit, härg, särg, ilus öis, fulg on siin, pun
on suur, taewas on kõrgel, kes sääl loeb? mis
sääl on? sääl on magusad õunad, siin on ilus pilt.

ä ô ö äöä.

12.

Tähestiku kordamine.

Trüki-tähed.

a b d e g h i j k l m n o p r s t
u w ä õ ö ü.

Kirja-tähed.

a b d e g h i j k l m n o
p r s t u w ä ô ö ü.

13.

aa, ii, oo, uu, ee.

ees, fees, mees, kees, keel, weel, siis, wiis, niis,
wiil, kiil, kool, sool, pool, hool, tool, pun, suu,
suur, saan, saar, saa, maa, sina saad saare, pois
saab õuna, mees läks metsa marjule, hobu
sõidab uhkesti.

Kirjuta ilufasti.

14.

ää, õõ, öö, üü.

jäär, käärid, määre, äär, rööm, rööst, mööt, mööst,
öö, söö, sööb, köök, nüüd, süüd, piüüd, müür, müür
on kõrge, tuba on ma dal, abi on tar wis, päike
pais-tab sel-ges-ti, lin-nud lau-la-wad rööm-fas-ti,
oh mis i-lus lill!

loe selgesti.

15.

mm, nn, ll, ff, uu.

kamm, samm, summ, pomm, sonn, onn, sõnn, õnn,
lill, jull, pull, sell, loll, toll, kuff, fuff, fiff, seff,
si-kul on suur ha-be, fiff wõit-leb oma sar-we-
de-ga, aga ho-bu-ne jal-ga-de-ga.

ole usin õppima.

16.

rr, pp, tt, ss.

kass, loss, piiss, lass, kopp, kopp, sopp, lipp, käpp,
nupp, topp, piitt, rott, kott, kütt, pott, kotti pan-

daf-se wi-li, tu-li põ-leb sä-ri-nal, lin-nud len-da-
wad wu-hi-nal, te-re mats! õpe-tus teeb tar-gaks.

õpetus teeb targaks.

17.

ter-wis on hää, mõis-tus on sel-ge, elu on ras-ke,
el-lu kau-nab õu-nu, ot-to pu-hub pil-li, õhk on
soe, maa-si-kad on ma-gu-sad, mil-lal tu-leb
tä-di mei-le? mis see on? kus te-ma lä-heb?
te-ma lä-heb koo-li, tõ-nu pu-hub tuld.

enne mõtte, siis ütle!

18.

päi-ke pais-tab sel-ges-ti, lap-sed loe-wad u-si-
nas-ti, häid lap-si ar-mas-tab ju-mal ja kõik
ini-me-sed, kuu-la wa-ne-ma-te sõ-na ja pa-ne
nen-de õpe-tu-si tä-he-le, ä-ra o-le kur-ju-se ori,
raa-ma-tu õp-pi-mi-ne on ka-su-lif asi, raa-ma-tu-
tes sei-sab pal-ju tar-kust.

tule, tule, wennakene,
tule, armas õekene,
õpeta mind lugema,
tarkust kinni tabama.

raku kofutab.

19.

ra-hu ko-su-tab, waen kao-tab, ära tee kur-ja, siis ei süün-ni sul-le kur-ja! otssi i-se õn-ne, ega õnn find ei ot-si, oled hää, siis ol-dak-se sul-le hää, oled õel, siis oldakse sulle õel, kes kõ-we-rust küil-wab, see wi-let-sust löi-kab, ju-mal hoo-le-tu-mat ei hoi-a, ega lais-ka ei toi-da.

waen kaotab.

20.

ku-das saa-wad lap-sed tar-gaks? lap-sed peawad lu-ge-mist ja kir-ju-ta-mist õp-pi-ma, siis saawad nemad targaks, kes õpetab neid lugema ja kirjutama? koduõs õpetawad neid wanemad, aga koolis õpetab kooliõpetaja, kas kõik lapsed peawad kooli minema? kõik peawad minema, hääd lapsed lähewad ise, aga üleannetumaid sunnitakse, mina lähen ise häämeelega kooli.

lähen, lähen õppima,
koolist tarkust koguma.

koolilaps.

21.

tarkus on enam kui rikkus, miks ja nõnda kurw oled? mina õskan juba kirjutada ja lugeda,

mina õpin ka kirjutama ja lugema, kas sa oled juba kurgesid, lõokesi ja pääsukesi näinud? eile nägin lõokest ja kuulsin tema laulugi. noh, tule siis minuga numbrid kirjutama.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
üks kaks kolm neli viis kuus seitse kahelks üheksa kümme.

22.

S, L, T.
s, l, e,

Siin on suur pilt. Sääal on ilus nuga. Lin-
nud lendawad. Laul on ilus. Luit on ilus lind.
Laul puhub waljusti. Lõnu loeb raamatut.
Lalw on külm, suwi on soe. Siid on kallis.
Lits on odaw. Lilleke siin tärtab. Linnu hääl
siin ärtab.

S Siin, L Lai, T Teen.

23.

U, P, I.
u, p, i.

Uus lugemine. Uus raamat. Unusta pahad elu
kombed. Palu oma wanemaid. Pea kinni, mis
sul on. Palu taewa isa käest abi. Suhanneš on

minu sõber. Inimene on Jumala loodud. Põul
rõõmuatab inimest. Taewas on sinine. Sirge
ja ilus poiss. Jakob läks kooli. Minu laps.
Palu, Jaan.

U Uni, P Pai, F Fõud.

24.

A, O, W.

a, o, w.

Ani ujub wees. Anna on minu õde. Aeg an-
nab hääd nõuu. Olga on minu onu tütar. On
siin. Dinas püksleb. Walgus tuleb päikese juurest.
Waen kaotab. Wali walget särki. Pimedus
katab maad. Tähed särawad taewas. Ilus ilm.
Udune ilm. Wihma on tarwis. Ubi on tarwis.
Olga aeg! Wii mind wennale.

A Ani, O Olga, W Wii.

25.

K, M, N.

k, m, n.

Kasulik asi. Kõikide Looja on Jumal. Jumal
on taewa ja maa kuningas. Meie oleme kõik
Jumala loodud. Kas sa tuled? Minul on ju

marju. Meie maja on ilus. Anna kirjutab. Naeris kaswab maa sees. Neist saab kannisid. Nuga kuffus maha. Andis. Dlin.

K Kiis, M Mai, N Nali.

26.

G, R, S.

e, r, h.

Gma andis minule õuna. Ella kinkis weel teise. Roman ei saanud ühtegi. Mikspärast ta ilma jäi? Tema oli wallatu. Mis sinu wenna nimi on? Hermi on tema nimi. Hermi on ju minu sõber. Nikolai oskab ju hästi lugeda. Kes on Nikolai? Minu noorem wend. Raamatu lugemine on wäga kasulik.

E Elena, R Roman, H Herma.

27.

G, D, B.

g, d, b.

Betlemm. Betlemma linnas sündis meie Sünis-
tegija Jeesus Kristus. Johann Gutenberg oli
raamatutrukimise kunsti ülesleidja. Enne Guten-

bergi saidwad kõik raamatud kirjutatud. Don ja Dnjepr on Wene riigis suured jõed.

G Gutenberg, D Donau, B.

28.

Ä, Ö, Ü.

ä, ö, ü.

Ära tee kellegile ülekohut. Ära lase ennast kurjadele ohwriks langeda. Sõpetust pane ja teraselt tähele. Sõpi hääd, unusta kurja. Sõpi Jumalat tundma ja Tema käskusi pidama. Sõõ on loodud puhtamiseks. Sõõpik on laulu-lindude kuningaks loodud. Sõõpiku laul on igale inimesele armas kuulda. Kurja last põlgawad kõik teised hääd lapsed. Ülekohus ei seis mitte kotis.

Ä Ää, Ö Öis, Ö Öö, Ü Üks.

29.

Suurte tähtede kordamine.

Trüki-tähed.

A B C D E F G H I J K L M N
O P Q R S T U W X Y Z Ü.

Kirjutus-tähed.

A B D E G H I K
 L M N O P R S T
 U W Ä Ö Ö Ü

30.

Lapsed, kuulge ja pange tähele kõike hääd. Õppige hääd tegema. Olge alandlikud. Ürge tehke kelle-
 gile ülekohut. Jumal nuhtleb kurjasid. Mäti
 olge hääd ja sõnakuulelikud. Tehke hääd, siis
 tehtakse teile hääd. Rahu kosutab, aga waen
 kaotab. Mis sa õpid, seda õpid iseenesele. Põlga
 halba, aga armasta hääd. Wallatuid lapsi põla-
 takse. Saa nende sarnaseks, keda armastatakse.
 Nõua Kristust taga ja käi tema järel. Unusta
 kõik pahad eluwiihid. Hääd laps on kõikidele
 armast. Döö pimedust ära kardada ja mitte. Dionis,
 Gustaw ja Bruno oliwad hääd ja sõnakuule-
 likud lapsed.

II.

Lugemise tükid.

1. Kuningas ja pois.

Tee pääl juhtus kuningas waesele poisile wastu tulema ja hakkas temaga rääkima. Pois wastas julgesti ja arusaadawalt kuninga iga küsimise pääle. Wiimaks küsis kuningas: „Kuhu ja lähed?“ „Lähem kooli õppima,“ oli poisi wastus. — „Õpi, minu laps,“ ütles kuningas lahkesti „ja sina saad kasulikuks inimeseks.“

2. Kool.

Koolis on palju rõõmsaid lapsi, kes hää meelega õpiwad. Neid õpetab koolmeister; koolmeister on suur laste sõber, ja ta õpetab neid hää meelega lugema, kirjutama, rehkendama ja laulma. Hommikku, enne õpetust, peab koolmeister lastega palwet; pääle palwe algab kooli töö. Kui koolis lõuneni töötatud on, siis loewad lapsed söögi-palwet ja hakkawad sööma. Lapsed ei saa aga enne süüa, kui nad omad tükid

ei ole ära õppinud. Wirgad lapsed võivad pärast lõuna-sööki väljas jalutada ja mängida. Kui on lõuna aeg mööda, siis kutsub koolmeister lapsed jälle kooli-tuppa õppima kuni õhtuni. Teisel päeval algab jälle harilik kooli-töö.

3. Kodust kooli.

Kurvalt, kallid kodute,
 Jätan maha sind . . .
 Waimu isu wirgaste
 Kutsub kooli mind.

Jää nüüd jumalaga sa
 Ole õnnistud!

Jial ma ei unusta,
 Kuis sin kaswanud . . .

Kodu, kui kord jälle jääd
 Seisad minu ees —
 Neg siis teine ilma pääl —
 Mina teine mees . . .

Jakob Tamm.

4. Jumal.

Jumal on kõige ülem, taewa ja maa kuningas. Jumal lõi kõik seda, mis meie filmaga näha võime, kuu päewa sees. Snimest lõi Jumal kõige wiimati ja pani teda kõigi maapääliste loodud asjade üle walitsema. Jumal walitseb ja hoiab kõik seda, mis Ta on loonud oma isa-

liku armastusega. Jumal on igas kohas, ja Tema film näeb ja ulatab ka sinna, kuhu ühegi film ei wõi näha ega ulatada. Ei ole seda kohta, kus Jumalat ei ole, Tema on igas paigas. Jumal on helde ja armulik Isa, Tema armastab seda, kes wagasti elab, aga wihtab seda, kes kurjasti elab.

5. **Palwe.**

Heida armu, halasta,
 Minu pääle, Issand Sa.
 Palwe waimus wagusas
 Seisan Sinu ees,
 Wabandust ei asumas
 Minu hinge sees:
 Patu teesid tallanud
 Olen palju ma,
 Sinu armu pruukinud
 Kerge meelega. —
 Aga, Issand, Sinä ka
 Andeks anda wõid,
 Sa, kes helde meelega
 Maa ja taewa löid;
 Sinu pääl mul wiibib meel,
 Sinu poole hüüan weel:
 Heida armu, halasta
 Minu pääle, Issand Sa!

Anton Aan.

6. Hää hää vastu.

Kerjaja tuli waese mehe juurde, kelle naesel üks ainus leib majas oli; tema andis sellestgi weel poole sandile. Pärast sandi äraminekut läks tema wälja õue. Aga mis nägi tema õues? — Õue wärawa samba ümber oli suur pere mesilasi. Naene koristas nad ära, ja sest saadik saiwad neile mesilased. — Kiüll Jumal teab, kudas Ta tasub.

7. Kaks kiitti.

Kaks kiitti läksiwad metsa. Nende soom oli, ilusaid karu poegi kinni püüda. Üks ronis orgu karu koopa juurde ja hakkas säält kohe kiskendama: „Mina sain karu kätte!“ — „Too ta siia!“ — „Tema ei tule.“ — „Noh, siis tule tse siia!“ — „Waat see'p see häda ongi, et tema ei lasse mind ka tulla.“

8. S i f f.

Miks sa poksled, sifufe,
Oled tüliks teistele,
Kas ei wõi sa rõõmuga
Majal ümber hulkuda?

Kudas mina, karjane,
Olen teile tasane?
Kas ei teine teifega
Wõi te' rahus elada?

Ujupaigaks aasake
Antud igaihele;
Siin on igal hingel maad —
Mis ja muidu jonni a'ad.

Jakob Tamm.

9. Kaaren ja arakas.

Harakas kelsis puu oksse mööda ja kädistas lõpmata; aga kaaren istus ja oli wait. „Miks ja ometigi nii wait oled, sõber? Wõi ei usu sina, mis mina räägin?“ küsis wiimati arakas. — „Wähe usun küll,“ wastas kaaren, „kes nõnda palju räägib, kui sina, see ikka waletab.“

10. Kaks poisikest ja linnuke.

Kord läksiwad kaks poisikest, Martin ja Anton aasale. Nende soov oli, ilusaid lillekeste korjata, et neist oma wäikelele õele pärga teha. Gillesid korjates leidsiwad nad ilusa linnu-pesa. Sind lendas oma pesakese juurest ehmatusega puu otsa ja palus säält haleda häälega, et mitte tema pesakesest ei puudutaks. Aga Antonil oli suur himu munakesi pesast wälja wõtta, et nendega mängida. Martin, kes ju targem oli, keelas teda ning seletas temale, et seesugune tegu Jumala ees suur patt on. „Kui ja need munakesed pesast wälja wõtad,“ ütles Martin, „siis teed nad kohe

katti, sest nemad on väga õrnad. Paremini jäta nemad puutumata ja läheme pesakese juurest eemale. See paluja linnukene, kes säääl puu otsas, audub neist munakestest ilusad pojad ehk noored linnud välja, ja need teevad, kui nemad suureks saavad oma lauluga sinule suurt rõõmu. Aga kui sa kuulmata oled, siis kaebab väga linn sinu pääle Jumala ees, ja Jumal nuhtleb sind rängasti."

"Kui lugu nõnda on," ütles väike Auton, "siis ei lähe mina ilmasgi enam lindude pesade ligi, üksnes kuulan aga nende lõbusat laulu. Ilmasgi ei taha ma meelega pattu teha ega kurja mõelda."

11. Räästake.

Oh räästake, oh linnuke,
Kui armas sinu lauluke,
Kui rõõmustaw su hääl,
Säääl aasal haawa pääl!

Oh räästake, oh linnuke,
Miks nõnda rõõmus sa? —
Wist tänad Issad heldeste,
Kes kaitseb, toidab sind!

Oh räästake, oh linnuke,
Mii tahan mina ka
Su järel Issad rohkeste
Siin kiita, tänada.

12. Peterburgi linn.

Peterburgi linn seisab Neewa jõe kaldal; tema on meie suure ja wägewa riigi päälinn. Seda linna ehitas Wene riigi keiser Peeter Gsimene. Selles kuulsas ja uhkes linnas elab ka meie suur ja armuline keiser kaunis keiserlikus loosis. Peterburgi aau ja wägewust tunnistawad kõik need linna ilusad kirikud, suured ja uhked majad, laiad uulitsad ja ilusad löbu-aiad. Sellest suurest ja wägewast päälinnast saadab keiser, kui armulik isa, omad käsud wälja ja walitseb kõige selle suure ja wägewa riigi üle. Tema käsu ja walitsuse all seisawad kõik Wene rahwa suguharud ja ka meie Gestlased.

13. Moskwa linn.

Moskwa on teine ehk wanem Wene maa päälinn. Tema seisab seitse sada (700) wersta Peterburist lõuna pool. Selle linna aau ja wägewust tunnistawad kümmetuhat (10,000) maja ja nelisada (400) kirikut. Selles kuulsas ja uhkes linnas saawad Wene riigi keisrid kroonitud. Wene rahwas peab Moskwa linnast suurt lugu, sest et see nende rahwuse ja usu pesa-paik on. Ei ole seda Wenelast, kes Moskwa tornisid nähes mitte oma mütsi pääst ei wõtaks, ega risti tähega

ennast ei õnnistaks. Wene rahwas armastab kõigest südamest Jumalat, keisrit ning oma isamaad.

14. Jumal, keisrit kaitse Sa!

Jumal, keisrit kaitse Sa!
Wägew riigi walitseja,
Walitse ja meile auuks,
Waenlastel hirmuks,
Siget usku keiser!
Jumal, keisrit kaitse Sa!

15. Piibli salmid.

Kuulge lapsed, mis ütleb Jeesus:

Laske need lapsukesed minu juurde tulla ja ärge keelake neid mitte, sest niisuguste pärast on taewa riik.

Seda silma, mis isa hirwitab ja ei taha ema sõna kuulda, peawad kaarnad jõe ääres wälja noffima ja kotka pojad ära sööma.

Kes aga isa auustab, see lepitab patud ära, ja kes ema auustab, see on selle sarnane, kes enesele warandust tallele paneb.

Mina olen hää karjane; hää karjane jätab elu lammasste eest.

Mina olen hää karjane ja tunnen omaksed ja olen tuntud omakstele.

Sehowa on mu karjane, ei mul 'pole
ihtigi waja.

Noore rohu maade pääle asutab ta mind;
ta saadab mind higamise wee juurde.

Ta jahutab mu hinge, ta saadab mind
õiguse jälgede pääle oma nime pärast.

Ka siis, kui ma käin surma warju orus,
ei karda ma kurja, sest et Sina minuga oled;
Sinu kepp ja Su sau, need trööstiwad mind.

Sa walmistad mu ette ühe laua mu waen-
laste nähes; Sa wõiad mu pää õliga; mu
karikas on õieti täis.

Häädus ja heldus aga peawad mind taga
ajama kõige mu eluaja, ja ma jään Sehowa-
kotta kauaks ajaks.

III.

P a l w e d.

Palwete seletus.

Palwets nimetatakse inimese meele-mõistuse ja südame ülendamine Jumala poole, ehk selgem ütelda: palwe on inimese lapselik kõne oma taewa-Isaga kõigest sellest, mis tema süda tunneb ja meel mõistab ehk ei mõista. Alga et inimese elus mitmesugused juhtumised ette tulewad, siis ei ole palwed ka mitte iga kord ühesugused. Kui meie oma Looja ja Jumala käest oleme hääd saanud kas waimulikus wõi ilmalikus elus, nii kui põllu-wilja siginemise ehk jälle meie ettewõtete täide-minemiste asjus, siis tänaine meie Jumalat selle hää eest, see on tänu-palwe. Kui meie Issanda oma Jumala kõrgust ja suurust meelde tuletame ja Tema imetegudest maailmas järele mõtleme, siis kiidame ja auustame meie Teda — see on kiituse- ja auustamise-palwe. Alga kui meie Jumalat oma Loojat appi hüüame, olgu see ihu- ehk hinge-hädas ja õnnetuses, siis palume meie Teda — see on abi palumise-palwe. Palwe on kõige ülem asi inimese elus; sest Issand ise ütles: ilma minuta ei wõi teie ühtigi teha. Palwe kustutab ära inimese

kurbtuse filmapijarad ja ühendab teda oma Jumalaga. Palwe ulatab siit maailmast taewasse, sest Õnnis-
tegija Jesus Kristus ütleb ise pattudest püha waimu
wastu, et need ei saa siin maailmas andeks antud ei
ka tulewas (Matt. 12, 32) ja selle läbi, muidugi,
näitab meile selgesti, et tulewas elus wõib weel
palwe läbi mõne pattude andeksandmist saada. Palwe
on üks elaw ühendus Jumala ja inimeste wahel, on
üks wägi, mis inimese elu kurbtusi kergitab ja surma
tunni hirmu wähendab. Aga kelle eest peame meie
paluma? Keisri herra, tema sugufeltsi, ülemate, wa-
nemate, kiriku- ja kooliõpetajate, sugulaste ja ka iga
inimese eest. Palu, armas laps, alati! Palu hom-
miku, palu õhtu, palu enne töö alustust ja pärast
töö lõpetust, palu enne toidu wõtmist ja pärast!
Palu oma elawate ja surnud sugulaste eest! Palu
lõpmata! See ülendab sind Jumala ja inimeste ees

Issanda palwe.

Meie Issa, kes Sa oled taewas, pühitsetud
saagu Sinu nimi; tulgu meile Sinu riik; Sinu
tahtmine sündigu kui taewas, nõnda ka maa pääl;
meie igapäewast leiba anna meile täna päew; ja
anna meile andeks meie wõlad, kui ka meie
andeks anname oma wõlglastele; ja ära saada
meid mitte kiusatuse sisse; waid päästa meid
ära sest kurjast. Sest Sinu pärast on see riik
ja wägi, ja auu, igawesti! Amen.

Hommiku palwe.

Sinu juurde, oh Issand, inimese armastaja, tõttan ma unest ülestõustes, ja tõttan Sinu tahtmist täitma Su armu abil ja palun Sind: ole mulle abimeheks igal ajal, iga asja juures, ja hoiu mind iga kurja lihaliku teo ja kuradi kavaluse eest; lunasta mind ja wii mind oma igawesesse riiki: sest Sina oled mu Looja ja iga hää asja muretseja ja andja, Sinu pääle üks-päinis loodan ma ja Sulle annan aunu, nüüd ja ikka ja igawesti. Amen.

Shtu palwe.

Issand, meie Jumal! anna mulle andeks kõik, mis ma sel päewal sõna-, teo- ja mõttega olen teinud, sest Sina oled helde ja inimese armastaja; saada mulle ühte rahulist ja waitist und; läkita oma kaitstjat Inglit, kes mind kõige kurja eest warjaks ja hoiaks; sest Sina oled meie hingede ja ihude kaitstja, ja Sulle, see Isa ja Poja ja Püha Waimule, anname meie aunu, nüüd ja ikka ja igawesti; Amen.

Palwe enne õpetust.

Oh kõige armulisem Issand! saada meile oma Püha Waimu armu, kes meile mõistust

annab, ja meie hinge jõudu kinnitab, let meie, seda kuulutatud õpetust vastu wõttes, üleskaswaksime Sinu, meie Looja, auuks, meie wanemate meele hääks, Kiriku ja Issamaa kasuks.

Palwe pärast õpetust.

Meie täname Sind, oh Looja, et Sa meid oma armu wäärt oled teinud seda õpetust tähele panna. Önnista meie ülemaid, meie wanemaid ja õpetajaid, kes meid see hää tundmise poole saatwad ja anna meile wäge ja jõudu selle õpetuse sees edasi jõuda.

Palwe enne jõömaaega.

Kõikide filmad lootwad, Issand, Sinu pääle, ja Sina annad neile nende rooga omal ajal, teed lahti oma rohket kätt, ja täidad kõik, mis elab, hää meelega.

Pärast jõömaaega.

Meie täname Sind, oh Kristus meie Jumal, et Sa oled meid toitnud oma maapäälse hääga; ära jäta meid ka ilma omaft taewariigist.

Palwe Keisri ja ijamaa eest.

Lunasta, oh Issand, oma rahwast ja õn-
nista oma pärisosa; anna wõitu meie õiget
usku Keisri Aleksandri Aleksandrowitshile Tema
waenlaste üle, ja kaitse oma ristiga oma
kogudust.

Jumala kümme käsku.

Esimene käsk.

Mina olen Issand sinu Jumal; sul ei pea mitte teisi jumalaid olema minu kõrvas.

Teine käsk.

Sina ei pea enesele mitte tegema nifertatud kaju ehk mingisugust nägu sellest, mis taewas ülewal, ei sellest, mis all maa pääl, ega sellest, mis wee sees maa all on; sina ei pea mitte neid kumardama, ega neid teenima.

Kolmas käsk.

Sina ei pea mitte Issanda oma Jumala nime ilma asjata suhu wõtma.

Neljäs käsk.

Wõtke hingamise päewa pääle, et ja teda pühitsed: kuus päewa pead ja tööd tegema ja kõik oma tegemist ära tegema, aga seitsemes päew on hingamise päew Issandale, sinu Jumalale.

Viies käsk.

Nuusta oma isa ja oma ema, et su käsi hästi käib ja sa kaua elad maa pääl.

Kuues käsk.

Sa ei pea mitte tapma.

Seitsmes käsk.

Sa ei pea mitte abielu ära rikkuma.

Aheksas käsk.

Sa ei pea mitte warastama.

Üheksas käsk.

Sa ei pea mitte wale tunnistust rääkima oma ligemise wastu.

Kümnes käsk.

Sa ei pea mitte hinnustama oma ligemise naist, ka ei pea mitte hinnustama oma ligemise koda, ei tema põldu, ei tema sulast, ega ta ümmardajat, ei tema härga, ei ta eeslit, ei muid tema lojuksid, ega mingisugust asja, mis su ligemise pärast on.

Kaks ülemat käsku.

Esimene.

Sina pead Issandat oma Jumalat armas-

tama kõigest omast südamest ja kõigest omast hingest, ja kõigest omast meelest.

Seesama on see esimene ja suur käsu = sõna. Aga teine on tema jarnane.

Teine.

Sina pead oma ligemist armastama, kui iseennast.

Reis kahes käsu = sõnas on kõik käst ja prohvetid koos.

Ujutunnistus.

Mina usun see ainu Jumala, see Isa, see kõige ülespidaja, see taewa ning maa ja kõige nähtawa ja nägemata loomade Looja sisse; ja see ainu Issanda Jeesuse Kristuse, see ainu sündinud Jumala Poja sisse, kes Isast on sündinud enne kõiki aegu, Walgus Walgusest, tõsine Jumal tõsifest Jumalast sündinud, mitte loodud, Isaga üheloomuline, kelle läbi kõik loodud on; kes meie inimeste pärast ja meie lunastamise pärast on maha tulnud taewast, ja liha sisse saanud see Püha Waimu ja Neitsi Maria läbi ja inimeseks saanud; kes meie pärast on risti löödud Pontsiuse Pilatuse ajal, ja kannatanud ning maha maetud, üles tõusnud kolmandamal päewal kirjade järele; ja kes on üles läinud

taewa ja istub Iſa paremal käel; ja kes jälle
saab auuga tulema kohut mõistma elawate ja
surnute üle, ja kelle riigil ei saa otſa olema.
Ja see Püha Waimu, see Iſsanda ja Glulooja
ſiſse, kes Iſast wälja läheb, keda ühtlasi Iſa ja
Pojaga kumardatakse ja auustatakse, ja kes Proh-
wetide läbi rääkinud on. Üheainsa, püha, kõige
maapäälse ja Apostliku Roguduse ſiſse. Ma tun-
niſtan ühte ristmist pattude andeksandmist. Loodan
surnute ülestõusmist, ja ühte tulewa aja elu.
Amen.

L i s a.

Ladina keeli trüki- ja kirjutuse=tähed, mis
ka Eesti keeli kirjas pruugitakse.

A a B b D d E e G g H h

A a B b D d E e G g H h

A a B b D d E e G g H h

I i J j K k L l M m N n

I i J j K k L l M m N n

I i J j K k L l M m N n

O o P p R r S s T t U u

O o P p R r S s T t U u

O o P p R r S s T t U u

W w Ä ä Ö ö Ü ü ^(Tset) Z z

W w Ä ä Ö ö Ü ü Z z

W w Ä ä Ö ö Ü ü Z z

^(Tje) C c ^(Ipsilon) Y y ^(Tks) X x ^(Ku) Q q ^(Fau) V v ^(Schw) F f

C c Y y X x Q q V v F f

C c Y y X x Q q V v F f

^(Es-tje-ha) Sch sch ^(Tje-ha) Ch ch.
 Sch sch Ch ch.
 Sch sch Ch ch.

Wõõra tähtede seletus.

Z z (tjet) loetakse kui „tj“: Zebedus, Zion, Lazarus.

C c (tje) loetakse pehmelt kui „k“: Carl, Colum-
 bus, Cornelius; aga tähtede ö, e, i ja ä ees
 kui „z“: Sicilia, Ciprus, Cäsarea.

Y y (ipsilon) loetakse kui „ü“: Analysis, rähk,
 kynnä; sõna algusel täis häälelise ees kui „j“:
 Jukatan, York.

- X x** (iks) räägitakse kui „ks“: Sertta, Sertus, Sertes.
- Q q** (ku) loetakse kui „kw“: Quarta, Quinta.
- V v** (vau) räägitakse kui „w“: Victor, Victoria.
- F f** (ehw) räägitakse kui „wh“: Ferdinand, Franz, Geografia.
- Ch ch** (tse=ha) räägitakse kui „h“ ehk „hh“, sõna algusel kui „k“: Zacharias, Zachäus, Chiwa, Christian.
- Sch sch** (es=tse=ha) heli ei või tähtedega mitte õigeste ülesse kirjutada, teda peab õppijale suu- sõnaga ette räägitama. Schnakenburg, Schiller, Schuberg.

Poisike põllul.

Isa, sinul hobu on,
Sahk on sinul ka,
Püsimatalt põllu pääl
Kiirul künnad sa.

Isa, mis ma palun sind:
Jõudu on mull ju —
Too sa wäike hobu mull,
Wäike sahk ka too.

Sinu kôrwal sedamaid
Wiin nad, nagu wiis —
Sinu seltsis kündma sääl
Hakkan hoolsast siis.

Jakob Tamm.

Wanad sõnad.

Põllumees põline rikas,
Ametmees arute rikas.

Kaupmees korraste rikas.

Ei kõik mahu marja-maale,
Muist jääb ikka karja-maale.

Kui tõsi, siis tõusku,
Kui wale, siis waogu!

Kus wiga näed laita,
Sääl tule ja aita.

Rahu kosutab,
Waen kaotab.

Hundi nurja läinud kawalus.

Kits läks wäljale toidust otsima, aga talled pani ta lauta kinni ja ei käskinud kedagi sisse lasta. Ta ütles: „üksi siis, kui teie minu häält kuulete, tehke üks lahti ja laske mind sisse.“ Aga hunt kuulas kõik seda juttu salaja päält. Kui wana kits oli ära läinud, tuli hunt ukse juurde ja lausus kitse hääl: „lapsed, laske sisse: teie ema tuli ju kodu ja tõi teile süüa.“ Tallekesed waatasid läbi ukse pilu ja ütlesiwad: „hääle poolest oled küll ema, aga jalgade poolest hunt; ei, pole waja sisse lasta.“

Möistatused.

1. Kes keerleb ja weerleb, ja kui otsa saab, siis muneb?

2. Kes on kõrgem kui kirik, madalam kui rēgi, mustem kui süsi, walgem kui lumi?
 3. Kes on seest siiru-wiiruline, päält kullakarwaline?
 4. Kes on keeletu ja meeletu, ja ise ilma maa tark?
 5. Kes on keeletu ja meeletu, aga ise ilma maa rakendaja?
 6. Täis on mind mets ja maa, aga siisgi peotäit ei saa.
 7. Kes käib ööd ja päewad, aga paigalt ei saa?
 8. Kes on imeline mees, luud tal pääl ja liha sees, elab ise wees?
-

Wene keele tähed.

Trüki-tähed.		Kirja-tähed.		Rõla.	Nimed.
Suured :	Wäikesed :	Suured :	Wäikesed :		
А	а	А	а	a	a
Б	б	Б	б	b	be
В	в	В	в	w	we
Г	г	Г	г	g	ge
Д	д	Д	д	d	de
Е	е	Е	е	je	e
Ж	ж	Ж	ж	ſh	ſhe
З	з	З	з	ſ	ſe
И	и	И	и	i	i
І	і	І	і	i	i
К	к	К	к	k	ka

Л	л	<i>Л</i>	<i>л</i>	l	el
М	м	<i>М</i>	<i>м</i>	m	em
Н	н	<i>Н</i>	<i>н</i>	n	en
О	о	<i>О</i>	<i>о</i>	o	o
П	п	<i>П</i>	<i>п</i>	p	pe
Р	р	<i>Р</i>	<i>р</i>	r	r
С	с	<i>С</i>	<i>с</i>	ff (fōwa)	esß
Т	т	<i>Т</i>	<i>т</i>	t	te
У	у	<i>У</i>	<i>у</i>	u	u
Ф	ф	<i>Ф</i>	<i>ф</i>	wʰ	ewʰ
Х	х	<i>Х</i>	<i>х</i>	hʰ (fōwa)	hʰa
Ц	ц	<i>Ц</i>	<i>ц</i>	ts	tʃe
Ч	ч	<i>Ч</i>	<i>ч</i>	tʃh	tʃche

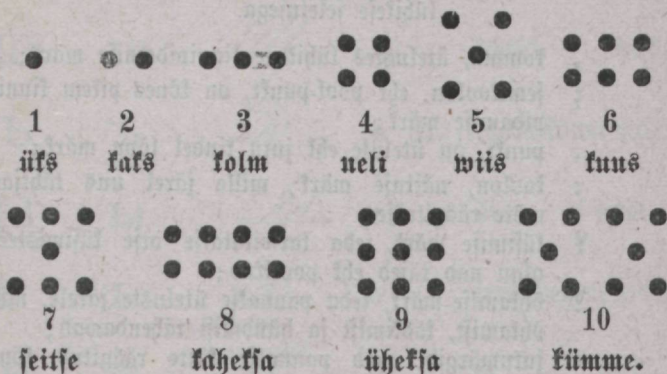
Ш	ш	<i>Ш</i>	<i>ш</i>	sch	schä
Щ	щ	<i>Щ</i>	<i>щ</i>	schtſch	schtſchä
Ъ	ъ	<i>Ъ</i>		ъ jerr (kölata köwa märk)	
Ы	ы	<i>Ы</i>	<i>ы</i>	öi	jeröi
Ь	ь	<i>Ь</i>	<i>ь</i>	jeerj (pehme märk)	
Ъ	ъ	<i>Ъ</i>	<i>ъ</i>	je	jätj
Э	э	<i>Э</i>	<i>э</i>	e	e
Ю	ю	<i>Ю</i>	<i>ю</i>	ju	ju
Я	я	<i>Я</i>	<i>я</i>	ja	ja
Ө	ө	<i>Ө</i>	<i>ө</i>	wh	whitaa
У	у	<i>У</i>	<i>у</i>	i	iſhitſa
Й	й	<i>Й</i>	<i>й</i>	i	i=ſkratkoï

Kirja wahemärgid,

Lühikese seletusega.

- komma, ütelistes lühikene kinnipidamise märk ;
- ; semikoolon, ehk pool-punkt, on kõnes pikem kinnipidamise märk ;
- punkt, on ütelse ehk jutu kindel lõpu märk ;
- : koolon, näituse märk, mille järel uus tähtjas mõte räägitakse ;
- ? küsimise märk, teda tarwitatakse otse küsimistes, olgu nad täied ehk poolikud ;
- ! õhkamise märk, teda pannakse ütelse järele, mis õhkamist, käskimist ja hüüdmist tähendawad ;
- „ “ jutumärgid, neid pannakse kätte räägitud kõne algusele ja lõpule ehk tähtsa sõnade tähendajateks ;
- mõtlemise märk, teda pannakse lõpu seisatuse mõnuks, enamasti punkti järele, ja ka kui midagi ootamata asja, iseäranis tähelepandawat mõtet, elawaks tehakse ;
- () klambrid, neid pruugitakse sõnade seletamise juures kõrwalise mõtete ja ütelse sisse piiramiseks ;
- ehk - ühenduse ehk lahutuse märk, teda tarwitatakse silpide lahutseks ja sõnade wahel, mis kokkusaadumisi sünnitawad, et nende sõnade kokkuolemist, kelle wahel nemad on, tähentada ;
- ∴ kordamise märk, teda pruugitakse enamasti laulu salmides ja sõnades tähendamiseks, et see salm ehk sõna weel teist kord laulda ehk lugeda tuleb ;
- * ehk † tähenduse märk, teda pruugitakse niisuguses kohas, kus wäljaspool kõne ehk juttu pikemalt tahetaks seletada ;
- ' kustutamise märk, teda pruugitakse üleüldse, sõnades, maha jäetud hääle ehk tähe asemel ;
- § paragrahwi märk, temaga tähendakse wäiksemaid jagusid suuremast tükist. Ehk : Teda kirjutatakse päätüki märgiks, numbri ette.

Arvamise tähed ja nende nimed.

T ä h e n d u s. Üleval seiswad kuulikesed on iga numbri juurde selle pärast lisatud, et laps võiks siin kergemine aru saada, mis tähendab üks, kaks, kahelksa ehk kümme jne. Õpetades tuleb siin lapsele kindlaste ja arusaadavalt ära seletada, mis tähendab üks, kaks, kahelksa ehk kümme jne. On ühe juures üks kuul, siis peab ka laps teadma, et ühel on üks ainukene arv. On kase juures kaks kuulikest, siis peab ka laps teadma, et kahel on kaks arvu, ehk kaks seisab kahest üksikust koos. On kümme juures kümme kuulikest, siis tähenda see, et kümme seisab kümnest üksikust (ühest) koos, selle pärast on tema nimi kümme jne.

Numbrite ehk arvude lugemine 1—100.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	34	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

Rooma eht Ladina numbrid.

I	II	III	IV	V	VI	VII	VII	IX	X
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
XI	XII	XII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII		
11	12	13	14	15	16	17	18		
XIX	XX	XXI	XXII	XXIII	XXIV	XXV			
19	20	21	22	23	25	25			
XXVI	XXVII	XXVIII	XXIX	XXX					
26	27	28	29	30					jne.

Arvamiise märgid.

- + (Plus) kokkuarvamiise märk; $3+5$ kokku on 8.
- (Miinus) vähendamise- eht mahaarvamiise märk; $8-3$ tähendab 8. võtta 3 ära jääb 2 järele.
- × korrutamise märk; 2×3 tähendab 2×3 on 6.
- : jagamise märk; $30 : 5$ tähendab jaga 30 5 pääle ära.
- = võrdlemise märk; $2+3=5$ tähendab 2 ja 3 on 5.

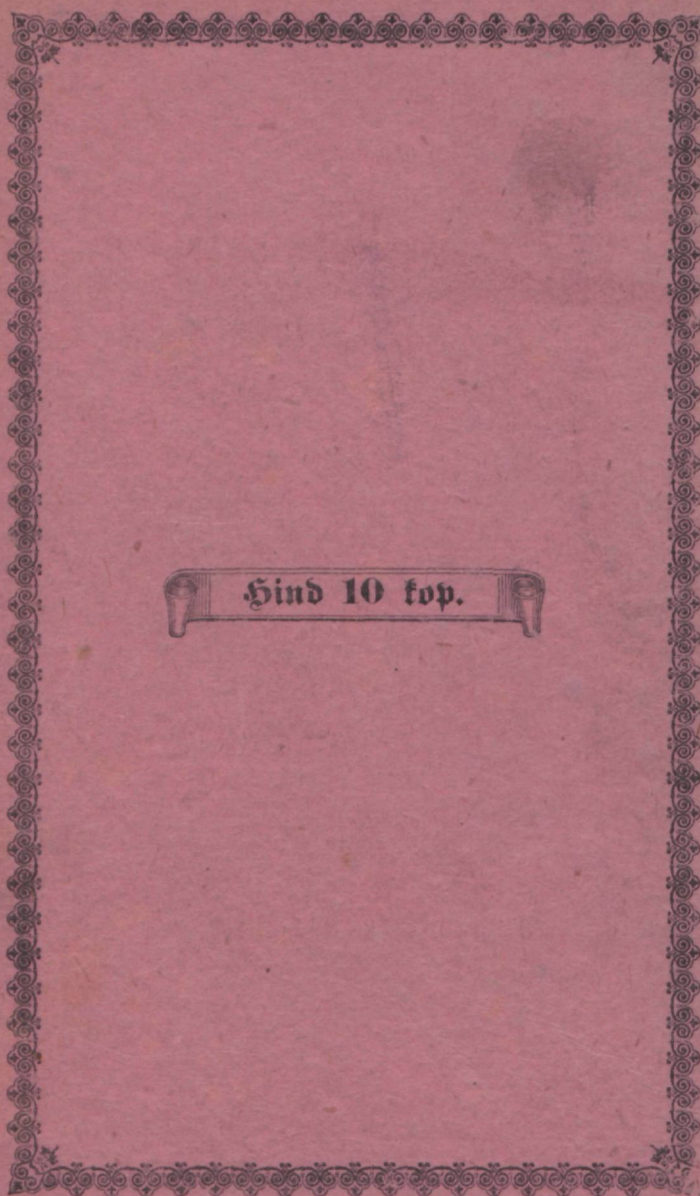
Korra tabel.

1 ford 1 on 1	1 ford 2 on 2	1 ford 3 on 3
2 × 1 = 2	2 × 2 = 4	2 × 3 = 6
3 × 1 = 3	3 × 2 = 6	3 × 3 = 9
4 × 1 = 4	4 × 2 = 8	4 × 3 = 12
5 × 1 = 5	5 × 2 = 10	5 × 3 = 15
6 × 1 = 6	6 × 2 = 12	6 × 3 = 18
7 × 1 = 7	7 × 2 = 14	7 × 3 = 21
8 × 1 = 8	8 × 2 = 16	8 × 3 = 24
9 × 1 = 9	9 × 2 = 18	9 × 3 = 27
10 × 1 = 10	10 × 2 = 20	10 × 3 = 30

1 ford 4 on 4	1 ford 5 on 5	1 ford 6 on 6
2 × 4 = 8	2 × 5 = 10	2 × 6 = 12
3 × 4 = 12	3 × 5 = 15	3 × 6 = 18
4 × 4 = 16	4 × 5 = 20	4 × 6 = 24
5 × 4 = 20	5 × 5 = 25	5 × 6 = 30
6 × 4 = 24	6 × 5 = 30	6 × 6 = 36
7 × 4 = 28	7 × 5 = 35	7 × 6 = 42
8 × 4 = 32	8 × 5 = 40	8 × 6 = 48
9 × 4 = 36	9 × 5 = 45	9 × 6 = 54
10 × 4 = 40	10 × 5 = 50	10 × 6 = 60

1 ford 7 on 7	1 ford 8 on 8	1 ford 9 on 9
2 × 7 = 14	2 × 8 = 16	2 × 9 = 18
3 × 7 = 21	3 × 8 = 24	3 × 9 = 27
4 × 7 = 28	4 × 8 = 32	4 × 9 = 36
5 × 7 = 35	5 × 8 = 40	5 × 9 = 45
6 × 7 = 42	6 × 8 = 48	6 × 9 = 54
7 × 7 = 49	7 × 8 = 56	7 × 9 = 63
8 × 7 = 56	8 × 8 = 64	8 × 9 = 72
9 × 7 = 63	9 × 8 = 72	9 × 9 = 81
10 × 7 = 70	10 × 8 = 80	10 × 9 = 90

10 ford 10 on 100, 10 ford 100 on 1000.

A decorative border with a repeating floral or scrollwork pattern surrounds the entire page.

Sind 10 fop.